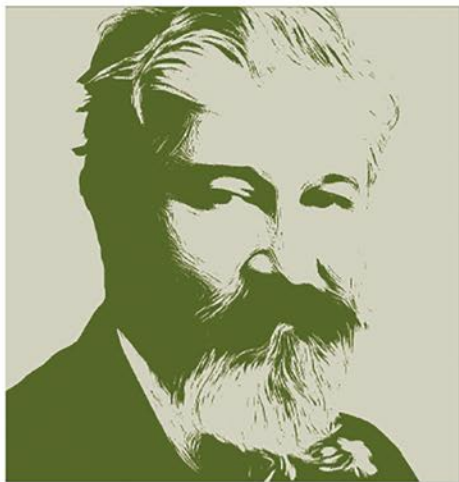

Santiago Rusiñol

L'auca del senyor Esteve

Introducció: Carme Gregori

ELS NOSTRES AUTORS

---

bromera

I
DEL MODO NATURAL QUE L'ESTEVET
VA ARRIBAR EN AQUESTA
VALL DE NÚMEROS

El jorn que va nàixer l'Estevet, el seu pare, el senyor Ramon, després d'esperar anys i anys aquella criatura tardana, per les contingències del comerç, no va poguer estar *perenne* al costat de la seva *esposa*.

Les compradores batxilleres, semblava que s'havien avingut, per no deixar-lo complir com a pare, i allí a «La Puntual», la botiga de vetes-i-fils de més crèdit i de més giro de quatre carrers de llarg a llarg, que ara una cana de trenzilla, que ara una ruixa, que ara quatre pams de foc, entre compra i tafaneria, el van tenir entretingut a darrera del taulell, mentres la pobra muller, allí sobre, a l'entresol, complia la missió materna de donar fruit an En Ramon, amb la llevadora a l'alcova, i dugues veïnes a la sala.

A fora de l'alcova, plovia: una pluja fina, una polsina d'humitat que anava enfangant el carrer, l'acera i «La Puntual». Al davant, al quartel d'artilleria, no hi havia ni aquell sentinella, ni aquells oficials que es gronxen en els balancins de la porta. Els dos rengles de finestres simètriques i en *formació* a cap a cap de la

fatxada, estaven disciplinadament tancades; la faixa de groc de quartel que decora aquests edificis regalimava cara avall de les parets; les mules, els soldats i els canons semblaven tancats en una piscina, i fins la flaire de cuina, de quadra i d'home, que surt d'aquests establiments de pólvora, era una flaire aigualida.

La tarda no podia ser més trista per tenir lloc un naixement, però el senyor Ramon no tenia temps, i ni es podia dar el luxu d'estar trist. Una orella a les compradores per saber lo que demanaven, i una altra a l'entresol per si li cridaven quart i ajuda, el pensament li saltava del llit de la seva dona a la cana de trenzilla. Lo que passava a dalt era molt sèrio: ser pare; lo que passava a la botiga era tan sèrio com lo altre: el negoci. No estar pel fill que tenia de venir era faltar a un dever sagrat, i no pensar en el despatx de la tenda, que era el pervindre d'aquell fill, era faltar a dos, de devers: el dever de baix i de dalt, i entre les dugues obligacions, es repartia els sentiments del millor modo que sabia; l'atenció comercial, per les dones del despatx; el cor de pare, per les angoixes de sobre.

De tant en tant, pujava un moment, donava coratge a la dona i tornava a vendre cabdells.

De tant en tant, baixava una de les veïnes: li deia que ja acabaven; que era cosa de mitja horeta; que aviat seria pare, que no descuidés la venda, que elles ja es cuidaven de tot.

De prompte, entre cana i cana, un dubte, un qui sap?, li va passar pel pensament. Serà noi? Serà noia?

La llevadora havia assegurat que seria un bordegàs. La lluna ho marcava. Una amiga de la dona, que havia tingut cinc filles, deia que seria noia. Ella sabia per què ho deia. El metge havia dit que no ho sabia ni ho podia assegurar, per estalviar-se compromisos, i ell, que no era ni llevadora ni metge, però que era vetes-i-fils, només sabia una cosa: esperar, i que fos lo que Déu volgués: si fos noi, el posaria a la botiga; si no ho fos, cercar un gendre botiguer i interessar-lo en el negoci.

Ell, això sí, estava tot lo serè que pot estar el qui compleix una missió, encara que aquesta missió siga vendre, perquè esperava un senyal, un crit, un plor d'infant, un gemec nerviós de dona, que li anunciaria el moment. L'acte solemniat de ser pare; un fet tan important per ell i per «La Puntual» no podia ser un moment de quietud. No s'és pare aixís com aixís: quelcom tenia d'avisar-lo que començava una planeta. La gent no ve a la terra sense avisar d'un modo o altre, què diantre!, i, considerant tot això, ell es deia puntualitzant: Despatxem, que per això havem nascut, però aixís que senti donar el crit, baldament se me n'enduquin els prestatges, pujaré de correguda. No vull que siguin mans forasteres les que hagin de rebre l'infant.

Però aquell infant no venia, i les compradores no deixaven de venir. Entraven d'una en una, de dugues en dugues, a colles. Venien per tafanejar, però de passada feien gasto. Feia anys que a «La Puntual» no s'havia fet tant calaix. Si cada dia tingués fills, es deia el senyor

Ramon, amb uns quants fills i amb uns quants anys em faria home respectable.

En un moment de calma que hi va haver, va tornar a pujar a vora d'ella. Li va estrènyer la mà, commogut, corprès, digne, com si li vingués a dir: «Encara que sigui a baix ja saps que pots disposar com a marit, amb tot i per tot». Va cercar una paraula tendra que l'encoratgés per la lluita, però com que amb el tràngol del comerç no havia tingut temps d'aprendre'n, d'això de paraules tendres, no n'hi va venir cap a la boca, i... i li va tornar a estrènyer la mà. No sabia què fer ni què dir. Volia donar ordres i no sabia a qui donar-les. Volia que es veiés que era un home: un home enter, serè, actiu, sobretot això: un *jefe* de família actiu, i com que no podia activar, hauria volgut ser llevadora per no tenir-se d'estar en vaga.

A la sala, ja no eren dugues dones, ni tres, les que ajudaven a bé parir. Eren sis, vuit, tot un rotllo, que amb l'entreclaror que hi havia, i sent totes iguals com eren, formaven una faixa negra a tot el voltant de la saleta: una faixa de mig dol, que, amb les mans a sobre la falda, a cada gemec que sentien contestaven amb un sospir, espècie d'*ora pro nobis* de la lletania del viure.

El senyor Ramon tampoc era apte per a això del ram de sospirar: el senyor Ramon destorbava, i la llevadora va llevar-lo dient-li que anés al despatx i que no estés inquiet, que en sent pare ja ho sentiria.

Un cop a baix, va despatxar dugues troques, quatre agulles de fer mitja, i dugues sivelles, i, com que van sortir les dones, es va quedar altre cop en vaga.

«Pujaré a dalt?», va preguntar-se. «No, que faig nosa», es va respondre. «Fins a ser hora, val més que no em mogui». «¿S'assemblarà a mi o a la Roseta?» «Aviat ho sabrem», va contestar-se. «¿Avisaré an els padrins que vinguin? Ja vindran, no ens precipitem. Què he de fer? Esperar el crit. Esperar el crit que m'avisarà que ja sóc pare.»

I tot esperant el crit, i com que ja no entrava ningú, es va posar a arreglar les capsos: les de la dreta, a l'esquerra; les dels cabdelllets, a baix; aquestes dels botons, al costat; aquí, la llana; allí, el cotó; més lluny, les trenzilles i les vetes.

Un cop llest, va sortir a la porta. Encara plovia. Plovia sempre. Un canaló de més avall feia un soroll de sofregit. Passava algun carro al galop amb el carreter amb un sac al cap. Per sota de les barbicanes passava gent enfangada. El cel era llis com de plom; la terra era un mapa de roderes, i allí davant de la botiga, les finestres del quartel semblaven les d'una fàbrica amb les màquines parades.

De sobte, un cop de trompeta va ressonar com la del judici a dintre la fredor de les sales, i van anar arribant soldats.

El senyor Ramon, d'esma, els comptava a mida que anaven entrant.

–Quaranta, quaranta-dos, cinquanta, cinquanta-vuit...

–Què fa? Que no puja? –va cridar la llevadora.

–Ja està? –va exclamar el senyor Ramon, corprès.

–Jesús! No en fa pas poca, d'estona! Ha nascut mentres tocaven a ranxo!

II

L'ESTEVET QUEDA APROVAT. / PES
DE L'ESTEVET. / PREPARATIUS PER A
FER UN BATEIG DIGNE DE «LA PUNTUAL»,
DELS PUNTUALS I DE L'ESTEVET

La llevadora tingué raó. Era lluna de noi, i va ser noi.

El senyor Ramon va agafar-lo amb compte que no li caigués; va commoure's; va besar la mare; va besar el fill; va donar la mà a tantes mans com dones hi havia a la sala... i tampoc va sapiguer què dir.

A qui s'assemblava la criatura? –fou el pensament que tingué—. Era tan vermella, i tenia els ulls tan tancats, que no s'assemblava a ningú.

Unes deien que tenia els ulls de la mare (els ulls tancats); altres, el front pastat de son pare (un front pla i caigut endarrera); la senyora del primer pis, als avis; la llevadora, a tots plegats; però el senyor Ramon hi veia clar: no s'assemblava a ningú.

Potser quan no fos tan vermella, i els colors la distingissin, se li notaria una semblança; però de moment era aventurat tota mena de planetes. No tenia el nas petit ni gros; no era ni molt xic, ni molt gran; no tenia els cabells rossos, ni negres. Una criatura hermosíssima, això sí, segons el parer de tots plegats; però, per què era

tan hermosa? Perquè no sabien si era lletja, i mentres no es demostrés lo contrari, va quedar aprovat que era hermosa.

Van bolcar-la, i en aquell primer suplici d'anar-li embolcallant roba i més roba, tothom va quedar admirat d'una cosa: la criatura no plorava. Tot just acabava de nàixer, i ja semblava tenir experiència de lo que seria la seva vida. La posaven d'esquena, i... motxa; l'ajeien, i tan motxa com d'esquena; la rentaven... i no es movia; l'eixugaven, i lo mateix que si la rentessin! Tant li feia l'aigua freda com calenta. Tenia una tebior a la pell, que es veia declaradament que mai tindria fred, ni febre.

Les visites totes la trobaven igual: una criatura «serena, reposada, entenimentada», un infant sossegat; amb els nervis ni tibants ni fluixos; amb les carns ni fluixes ni fortes; amb la sang ni espessa ni clara; amb una gana feta a mida i amb una son reparadora. Una criatura reposada, com la desitgen certes mares.

I que no n'hi va haver poques, de visites! Aixís que va córrer la nova de que el senyor Ramon en persona, després de tants anys d'esperar el fruit de benedicció, per fi havia fructificat, allò va ser una processó espessa de parents i de coneguts, a donar l'enhonorabona, tots amb les mateixes mires: que la botiga no es perdés, que el fill continués el nom del pare i que una casa de tants anys de vendre vetes i fils no s'estronqués comercialment per falta de descendència.

El primer d'anar-hi va ser l'avi, el senyor Esteve, el pare del senyor Ramon, el fundador de la casa, la soca i arrels de «La Puntual», d'aquella botiga de tant crèdit i de tanta anomenada, el que havia posat a la porta aquell rètol d'honradesa que feia aturar la gent de bé: «Casa fundada en 1830».

Era el senyor Esteve un home pràctic, allò que se'n diu un home pràctic. Era el primer que a Barcelona havia venut rodets, el primer que havia despatxat elàstics i el primer que va importar les traves per als pantalons de punt de mitja. Amb trenta anys d'estar a la botiga, coneixia el cor *humà* de tot el barri de Ribera; sabia com es tracta a la dona de des de darrera el taulell; com se la insinua a la compra; com se l'emmiralla amb els colors; com se li endossa, amb paraules dolces, una troca destenyida; o com, amb una mirada de cor, se la fa comprar sense ganes. Amb una petita fortuneta, s'havia retirat de l'actiu, però interessant a la casa, a la llar d'un pis de la plaça del Born, quedant ell com a conseller i deixant a l'hereu que s'*esplaiés* i deixés *esplaiar* el nét, el jorn que tinguessin nét; aquell nét que tant va fer esperar-se... però que per fi duia la joia, aixís comercial com íntima.

La segona fou la seva dona. La senyora donya Felícia. Ella no hi tirava, per pràctica, però també hi va anar a parar. De jove, volia ser monja, pobreta! No sabia ben bé per què, però ella volia ser monja! Ja s'havia despedit dels pares; ja girava els ulls d'aquest món; ja

considerava la vida com una mena de presó amb els homes per escarcellers; com un pessebre de misèria, amb el llumet de la glòria al capdavall dels munts de suro, quan un dia, anant a comprar cotó blau, des d'allí darrera el taulell, ai!, li va parlar aquell home pràctic i va parlar com parlen els pràctics. «Et vui; vulgué'm, tinc casa de 1830, tu em sembles treballadora, doncs vinguen capítols, i a casar-nos»; i ella, que només havia vist estampes amb sants que sempre miren enlaire, quan la varen mirar fit a fit, no tingué pràctica a dir que no, i en comptes de tancar-se al convent, es va tancar a la botiga.

Després va venir la senyora Pepa, la mare de la partera, i li va costar molt de venir, perquè no gastava salut. A la pobra senyora Pepa, no la distingia més que això: el que no gastava salut. Gastava de tot, menos salut. Vivia anys i anys, allargava, fins era alegre i enjogassada, i només tenia aquesta tara: aquella falta de salut. Tothom li deia lo mateix: «la pobra de la senyora Pepa», i quan ja li havien dit «la pobra!», no trobaven res més a dir-li.

Més tard, va baixar altre cop la senyora del primer pis. Una senyora respectable per això: perquè era del primer pis; una d'aquelles senyores que en diuen *entrantes*, a la casa, perquè se sap el moment que entren i no se sap quan sortiran. Després varen venir les tres cosines, tres fabricantes de xocolata, retirades del comerç, del xocolata i de tot, tres germanes que havien

fet vot de quedar-se totes tres solteres, i havien complert la promesa, i com que totes tres duïen hàbit (una corretja, set dolors, o siguin vint-i-un dolors), i com que sempre anaven plegades, i sempre vestien igual, els comerciants del veïnat els hi deien per motiu les tres Maries comandita. Després, la cansaladera, bona dona, però malparlada; l'estanquera, viuda de l'estanquer, al cel sia, i per fi, el senyor Josep Forment, l'amic de confiança de la casa.

Aquest senyor Josep Forment feia vint anys que hi anava de matí i tarda, a la casa. Era un home de mitja edat, també retirat del negoci, sèrio, i sempre vestit de levites: quan feia calor, en portava una; a mig temps, dugues; a l'hivern, totes les que tenia. Ell no portava altres prenes. Era el conseller de la casa, però un conseller sense consells. Arribava com un rellotge. Donava el Déu vos guard a tothom, encara que no trobés ningú; deia: «fa fred», «fa calor», i seia sempre al mateix lloc, una hora justa havent dinat, i una altra després de sopar, com qui pren dos banys d'assiento, i se'n tornava dient: «avui farà fred» o «farà calor», fins l'endemà a la mateixa hora: a la sesta dels dos àpats.

Un cop van ser tots a la casa, els que no eren prou família es van quedar a la botiga, i la gent de respecte a l'entresol. Eren tants, per la mida de la sala, que varen haver de dur cadires del menjador i fins de l'alcova, perquè tothom seiés a l'acte. Entre mobles i persones, allò va quedar atapeït. Per les parets, els retrats de tota

l'heràldica del fundador de «La Puntual» en vidres de daguerreotip que només en quedava el vidre. En el balcó, perquè els artillers no miressin, un estor fet amb retalls de brodatures que no havien tingut *salida*; al mig, aquell tocador que hi ha a totes les cases de bé; en un racó, un gat, viu, fet un cabdell com un manguito, i a les cadires la família, amb l'ordre corresponent: el senyor Ramon a prop de la porta, perquè tenia de pujar i baixar; l'avi, el senyor Esteve, a la dreta, i l'àvia, la senyora Felícia, a l'esquerra, amb les tres cosines al davant, sentades en tres cadires. A prop del balcó, la senyora Pepa, que, com que estava tan mala, la pobra!, allí es podia airejar; per les cadires de torna, la senyora del primer pis, que eren les tres de la tarda que encara no havia dinat per fer visita més estona, i algun altre parent sobrer, i el senyor Josep Forment, ja se sabia, en el seu silló: un silló que de tant seure-hi, s'hi havia emmotllat tant el seu cos, que quan no hi era es coneixia la seva presència pel motllo.

Un cop reunits, està clar van fer portar la criatura, que la tenien al llit de la mare; varen tornar a inspeccionar-la i tots la varen trobar conforme, menos el pràctic del senyor Esteve, que va tenir gran empenyo en que pugessin una romana, i que no va aprovar, de bon cor, el ser avi, fins que va veure que el seu nét tenia pes natural, unes sis lliures i mitja.

Després varen parlar del bateig, i *va mediar* alguna diferència; no perquè es discutissin els padrins, que

no podien ser més naturals, sinó per la realització de l'acte.

Donya Felícia volia que es fes a peu, i tot seguit. Aquella mateixa tarda.

–Fora escrípols –els va dir–. La vida i la mort Déu la té. Avui hi som, i demà no hi som, i si una criatura va als llimbs, els padrins en són responsables.

–Jo fins demà no hi podré anar –va dir l'àvia *maternal*–. Fins demà no tindrè la mantellina. Un infant acabat de nàixer no es pot pas morir aixís tan de pressa.

La mare, des del llit, va parlar; però com que no la varen entendre no li va contestar ningú.

–Jo sóc pràctic –va dir el senyor Esteve–. Jo sóc el padrí, i jo pago, i si no pagués com a padrí pagaria comercialment. La casa és la casa, i aquest trosset de criatura, que amb perdó siga dit dels pares, ara no en donarien dos quartos, amb el temps serà la casa.

–Però, no siguis malgastador –va contestar la seva dona–. No veus que la iglésia és aquí al costat?

–Pel mateix preu, anirem a donar una volta –va saltar-li el senyor Esteve.

–I quants cotxes hi posarem? –va dir el pare.

–Els que siguin. Un que hi capiguem tots plegats. Serem deu: vuit a dintre, un a fora, i la criatura en el lloc que li toca, a la falda de la padrina.

–Doncs lo millor serà un *faeton* –va dir el pare.

–Sí, senyor; un bon *faeton*. El millor *faeton* que es trobi.

–No en parlem més. Queda aprovat. Demà a les quatre, tots aquí a casa.

–No faltarem –van dir les tres Maries, en *terceto*.

–Déu vos dongui molts anys de vida –van anar dient tots mentres sortien.

–Fa frescor –digué el senyor Forment, seguint la parentela.